

Доц. др Миле Шикман

Висока школа унутрашњих послова Универзитета у Бањој Луци

РЕФОРМА КРИВИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА У ОБЛАСТИ СУЗБИЈАЊА ТЕШКИХ ОБЛИКА КРИМИНАЛИТЕТА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ И БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Тешки облици криминалитета су појам који се све чешиће користи у реформама кривичног законодавства. Уједно, ово представља и једно од најсложенијих питања, из најмање два разлога: прво, сам појам тешких облика криминалитета доста је дискутабилан и подложен расправама различитог карактера; и друго, кривичноправне инкриминације и процесни механизми изузетно су осјетљиво подручје кривичног и процесног права које се тичу захватања тешких облика криминалитета. Такође, наведено подручје је под израженим утицајем интернационализације кривичног права, будући да многобројни међународни правни инструменти третирају наведену проблематику.

С тим у вези, у раду ће бити дата анализа кривичноправног реаговања на организовани криминалитет и тероризам, као „синониме“ за тешке облике криминалитета. Наведена анализа обухватиће развој норми материјалног и процесног кривичног права у посљедњих 20 година (од Дејтонског мировног споразума до данас). Посебан акценат ће бити на периоду након усвајања нових кривичних закона и закона о кривичном поступку (2003. године), којима су уведене не само нове инкриминације, већ и заснован нови концепт истражног поступка (истрага) и уведени нови субјекти кривичног поступка. Управо су наведене норме (организовани криминал, тероризам и кривична дјела у вези са њим, група за организовани криминал, терористичка група, итд.), као и прописивање посебних истражних радњи, кључне компоненте кривичноправне реакције на тешке облике криминалитета.

Кључне ријечи: Кривични закон; Закон о кривичном поступку; Организовани криминал; Тероризам.

1. УВОД

Кривично право и тешки облици криминалитета једно је од најкомплекснијих питања из више разлога. Под тешким облицима криминала могу се подразумијевати тешка кривична дјела и они облици кривичних дјела који су квалификовани тежим околностима за чије извршење је предвиђена тежа кривична санкција (казна затвора), као одговарајућа друштвена реакција на учињено кривично дјело. С тим у вези, у кривичном законодавству Босне и Херцеговине и Републике Српске, у којима је примијењен систем релативно одређених казни (одређујући доњу и горњу границу казне), као тешке облике криминала могли бисмо сматрати она кривична дјела и оне облике кривичних дјела за које је као доњи минимум предвиђена казна затвора у трајању од најмање три године. Поред тога, за најтеже облике тешких кривичних дјела учињених умишљајно може се прописати и затвор у трајању од двадесет до четрдесет пет година (дуготрајни затвор).

Управо при одређивању тежине кривичног дјела постоје ограничења. Овај критеријум није најпрецизнији и изазива одређене дилеме, јер се поставља питање да ли се ова казна може прописати и за основни облик дјела или само за његове квалификоване или тешке облике. Иако је она у највећем броју случајева предвиђена за квалификоване случајеве кривичних дјела, постоји и извјестан број кривичних дјела код којих то није случај, јер се она и не појављују у тежим облицима. Из законске формулације према којој се ова казна може прописати само за најтеже облике кривичних дјела, произилазио би закључак да се казна дуготрајног затвора не може прописати за основне облике кривичних дјела, па се одмах поставља питање оправданости њеног прописивања за неке основне облике. Ипак, чини се да законодавац оваквом формулацијом није подразумијевао само квалификоване облике кривичних дјела, већ је првенствено мислио на тешка кривична дјела, односно најтеже случајеве таквих дјела. На овај начин, законодавац је сам изабрао случајеве када се може изрећи ова казна.

Када је ријеч о посебном дијелу кривичног законодавства, основна питања су у вези са тешким кривичним дјелима, обухватају ли описи постојећих кривичних дјела све облике овог криминалитета; одговарају ли санкције предвиђене за њих потреби за сузбијањем тог облика криминалитета и није ли кривично право, инкриминишући поједине облике организованог криминалитета, дошло у сукоб с темељним начелима кривичног права. При томе, све модерне правне државе иду за тим да до значајне мере хармонизују своје системе, избегавајући, ипак, потпуну унификацију, како би се очувала специфичност сваког националног права узрокована посебним приликама сваке државе. У

том контексту, на подручју материјалног кривичног права предлаже се прецизније одређивање кривичних дјела повезаних уз тероризам и организовани криминалитет, те пооштрење репресије према учиниоцима.

2. КРИВИЧНО ЗАКОНОДАВСТВО ОД 2003. ГОДИНЕ И ЗАХВАТАЊЕ ТЕШКИХ ОБЛИКА КРИМИНАЛИТЕТА

Током 2003. године ступило је на снагу ново кривично законодавство у Босни и Херцеговини, које чине Кривични закон Босне и Херцеговине, кривични закони ентитета, односно Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, чиме је обухваћена укупна кривичноправна материја, кроз паралелну и подијељену законодавну надлежност у области кривичног права. Паралелна надлежност постоји у односу на материју општег дијела, јер је овај дио у надлежности не само Босне и Херцеговине, већ и ентитета односно Дистрикта, док је у односу на материју посебног дијела надлежност подијељена. Ради се о доста специфичном моделу уређења кривичноправне материје и њене регулативе, што заправо представља одраз уставноправног уређења БиХ.

Полазећи од основног циља и сврхе кривичног права, а то је прописивање одређених друштвено опасних понашања као кривичних дјела и прописивање кривичних санкција за кривична дјела (као и услова за њихово изрицање и примјену), јасно је да кривично право има незамјениву улогу када је у питању сузбијање тероризма и организованог криминалитета, као тешких облика криминалитета. Реаговање кривичног законодавства на тешке облике криминала подразумејавало би све кривичноправне одредбе које су садржане у кривичним законима (материјалноправне и процесноправне норме), као и друге одредбе кривичног карактера које су садржане у посебном или споредном кривичном законодавству, а тичу се сузбијања тешких облика кривичних дјела. Тако, материјалноправно захватање тешких облика криминалитета огледа се у инкриминисању одређених понашања као тешких кривичних дјела и кривичних санкција за учиниоце тих дјела. Кривичнопроцесни аспекти сузбијања тешких облика криминалитета могу се посматрати са аспекта основних елемената или обележја кривичног процесног права, и то кривичнопроцесни субјекти, кривичнопроцесна радња, кривичнопроцесни однос и предмет кривичног процесног права. Кривичнопроцесно супротстављање тешким облицима криминалитета, заправо, представља предвиђање посебних процесних правила, а тиме и посебних метода откривања и истраге кривичних дјела тешког криминала, с циљем да се на ефикасан начин дође до доказних материјала за откривање, расвјетљавање и пресуђивање конкретне кривичне ствари.

Ипак, данас је прихваћено схватање да кривично право треба да буде само једно од средстава за сузбијање криминалитета. Међутим, уочљиво је да долази до експанзије кривичног права, која се огледа у проширивању услова за примјену посебних истражних радњи, прописивању нових инкриминација, сужавању процесних права окривљених, одступању од основних начела кривичног права која дуго нису довођена у питање, при чему се кривично право све више користи као једино средство или *prima ratio*, а не *ultima ratio*. Примјеном таквог приступа несумњиво се повећава ефикасност агенција за спровођење закона у супротстављању тешким облицима криминала, док се с друге стране привремено ограничавају уставна права и слободе лица према којима се примјењују наведене мјере и радње. Дакле, нужно је постојање сразмјере између тежине кривичног дјела и људског права које се ограничава примјеном посебних истражних радњи.

2.1. Кривично законодавство и тероризам

Тероризам је данас широко заступљена правничка тема, на националном и међународноправном нивоу. Кривичноправна наука највише интересовања има за питање шта се сматра под тероризмом у смислу деликата кривичног права и на који начин процесно реаговати на таква понашања. Ова интересовања иницирана су не само практичним захтјевима који се постављају на плану задовољења потреба за изналагањем адекватних превентивно-безбједносних и репресивних ретрибутивних мјера заштите од терористичких кривичноправних понашања, већ и чињеницом да се наше представе о тероризму, као кривичном дјелу *sui generis* кривичног права, налазе још увијек у почетној фази научног сазнања.

2.1.1. Одредбе о тероризму у Кривичном закону БиХ

Одредбама Кривичног закона Босне и Херцеговине, у групи кривичних дјела против човјечности и вриједности заштићених међународним правом, предвиђене су инкриминације које се изричито односе на тероризам, укључујући кривична дјела: тероризам (чл. 201), финансирање терористичких активности (чл. 202), јавно подстицање на терористичке активности (чл. 202а), врбовање ради терористичких активности (чл. 202б), обука за извођење терористичких активности (чл. 202ц) и организовање терористичке групе (чл. 202д). Такође, овим законом, у општим одредбама, дефинисана је терористичка група (члан 1 став 21), као организована група коју чине најмање три

лица, која је формирана и дјелује у одређеном временском периоду с циљем извршења неког од кривичних дјела тероризма.

Наведене инкриминације, које представљају новину у кривичном законодавству, представљају одраз прихваћене тенденције проширеног, односно поопштеног кажњавања за радње припремања и саучесничке радње које се односе на терористичке активности, односно проширивање зоне кажњивости код кривичних дјела која се односе на терористичке активности. Новим законским рјешењем, првенствено заснованим на одређењу тероризма у Оквирној одлуци Савјета Европске уније о борби против тероризма из 2002. године, законодавац је код кривичног дјела тероризма ставио акценат на хетерогеност и бројност аката, тј. на терористички чин у смислу радње извршења кривичног дјела (таксативно су побројане намјерне радње које чине терористички чин, а усмјерене су на тзв. добра првог нивоа – убиство, тјелесна повреда, отмица, уништење или оштећење имовине и слично) за разлику од ранијих кривичних закона гдје су примарна у дефинисању тероризма била средства извршења кривичног дјела, као на примјер средства за изазивање пожара, експлозив, опште опасне радње или акти насиља и слично, а која су и дан-данас карактеристична за промоцију терористичког понашања.

Поред наведеног, а узимајући у обзир проблем страних терористичких бораца, као и међународноправна документа која третирају наведену проблематику (Резолуцију Савјета безбједности Уједињених нација 2178 из 2014. године, Додатни протокол Конвенцији Савјета Европе о спречавању тероризма из 2015. године), измјенама Кривичног закона из 2014. године уведено је ново кривично дјело противзаконито формирање и придруживање страним паравојним или параполицијским формацијама (чл. 162б). Ипак, ово кривично дјело није систематизовано у исту групу кривичних дјела, већ је у групи кривичних дјела против интегритета Босне и Херцеговине, а из његовог биће не произилази експлицитно инкриминисање понашања које подразумијевају „страни терористички борци“, већ се забрањује уопште приступање паравојним и параполицијским формацијама.

Кривично дјело тероризма (чл. 201 КЗ БиХ) је кривично дјело које се састоји у чињењу терористичког чина с циљем озбиљног застрашивања становништва или присиљавања органа власти Босне и Херцеговине, владе друге земље или међународне организације, да што изврши или не изврши, или с циљем озбиљне дестабилизације или уништавања основних политичких, уставних, привредних или друштвених структура Босне и Херцеговине, друге земље или међународне организације (ст. 1). Уколико је дјело тероризма имало за посљедицу смрт

једног или више лица, учинилац ће се казнити затвором најмање осам година (ст. 2). Најтежи облик тероризма постоји у случају да је истом приликом умишљајно лишено живота једно или више лица, због чега се извршиоцу пријети казном затвора од најмање десет година или казном дуготрајног затвора (ст. 3). Такође, предвиђено је да ко набави или припреми средство или уклони препреку или предузме неку другу радњу којом створи услове за извршење кривичног дјела, казниће се казном затвора од једне до десет година (ст. 4).

Из ове одредбе произилази да је законодавац инкриминисао и припремање кривичног дјела тероризма, при чему је само набројао неке од припремних радњи, а затим генералном клаузулом проширио могућност примјене ове одредбе на све радње којима се стварају непосредни услови за извршење кривичног дјела тероризма. Терористички чин (ст. 5), у смислу овог члана, подразумијева неку од намјерних радњи, која с обзиром на своју природу или контекст може озбиљно оштетити државу или међународну организацију. Предузимање ових радњи представља кривично дјело тероризма само ако су испуњени и субјективни елементи дјела, односно ако је терористички акт предузет с циљем озбиљног застрашивања грађана или присиљавања органа власти Босне и Херцеговине, владе друге земље или међународне организације, да што учини или не учини или с циљем озбиљне дестабилизације или уништавања основних политичких, уставних, привредних или друштвених структура Босне и Херцеговине, друге земље или међународне организације.

Кривично дјело финансирања терористичких активности (чл. 202 КЗ БиХ) – финансирање терористичких активности може бити непосредно или посредно прикупљање средстава с циљем њихове употребе или знања да ће бити употребљена, у цјелини или дјелимично за финансирање одређених кривичног дјела (ст. 1). За извршавање овог дјела предвиђена је казна затвора најмање три године. Поред наведеног, законодавац је прописао да ће прикупљена средства намијењена за извршење или настала извршењем кривичног дјела финансирања терористичке активности бити одузета (ст. 2).

Конвенцијом Савјета Европе о спречавању тероризма (CETS No. 196), која је усвојена у Варшави, 16. маја 2005. године, а ступила је на снагу 1. јуна 2007. године, за домаћа кривична законодавства од посебног значаја су одредбе из чланова 5 до 7 Конвенције, којима се инкриминишу кривична дјела јавно подстицање на вршење терористичког дјела, регрутовање за тероризам и обука за тероризам. У складу са обавезама које су преузете потписивањем наведене конвенције, извршене су измјене Кривичног закона Босне и Херцеговине у

правцу инкриминисања појединих радњи које представљају дјелатности које су повезане са тероризмом, а које се разликују од типичних саучесничких радњи.

Кривично дјело јавно подстицање на терористичке активности (чл. 202а) врши онај ко јавно, путем средства информисања, дистрибуира или на било који други начин упути поруку јавности која има за циљ подстицање другог на извршење одређених кривичних дјела (кривична дјела на која се односи финансирање тероризма). Дакле, овим кривичним дјелом инкриминишу се радње којима се упућује порука јавности која има за циљ подстицање другог на вршење терористичких активности. У том смислу, инкриминише се терористичка пропаганда. Мора се радити о „јавном“ подстицању, што значи да је, на пример, приватна кореспонденција односно комуникација искључена из опсега ове одредбе. Јавно подстицање постоји и када се дистрибуција забрањених материјала односно садржаја врши путем електронске поште, друштвених мрежа, форума и сл. Јавно подстицање постоји не само када је учињено пре извршења кривичног дела, већ и постделиктно – нпр. представљање терористичког напада као потребног и оправданог (глорификација тероризма), што може бити подстицање на неки будући терористички напад.

Кривично дјело врбовање ради терористичких активности (чл. 202б) је кривично дјело које се састоји у врбовању (подстрекавању) на терористичке активности, односно на учествовање или помагање у извршењу неког од одређених кривичних дјела. Иако би из наслова произишло да се дјело односи само на подстрекавање, из описа дјела датог у диспозицији јасно произилази да оно укључује и саучесничке радње које се састоје у помагању. Врбовање је позивање и придобијање некога за наведене дјелатности. Оно се може остварити различитим радњама које саме по себи представљају радњу подстрекавања (наговарање, обећање или давање новца и др.). Врбовање обично значи предузимање виšekратних дјелатности којима се неко придобија за остварење циља. Довољно је да је предузета радња врбовања и није потребно да се у томе и успјело. Није потребно да је неко заврбован, учинилац дјела не мора успјети у остварењу свог циља. Уколико би успио, могло би постојати неко друго кривично дјело (терористичко удруживање или подстрекавање на кривично дјело тероризма).

Кривично дјело обука за извођење терористичких активности (чл. 202ц) састоји се у оспособљавању другог за израду или кориштење експлозива, ватреног оружја или другог оружја или штетних или опасних материја или експлозивних направа или подучи о другим конкретним методама, техникама или вјештинама (ст. 1), или давању средства за

обуку или на било који начин стави на располагање просторију или други простор (ст. 2), знајући да ће бити употријебљени за извршење неког од побројаних кривичних дјела. Давање упутстава о изради и коришћењу експлозивних направа, ватреног или другог оружја или штетних или опасних материја или обучавање другог за извршење или учествовање у извршењу тог кривичног дјела је други основни облик.

Кривично дјело организовање терористичке групе (чл. 202д) је кривично дјело којим инкриминисано организовање терористичке групе или на други начин удруживање најмање три лица ради извршења тероризма и њему сличних кривичних дјела (ст. 1), учешће у терористичкој групи или на било који други начин учешће у активностима терористичке групе, укључујући пружање финансијске и било које друге помоћи (ст. 2) и могућност ослобађања од казне, за припадника терористичке групе који открије групу прије него што је у њеном саставу или за њу починио кривично дјело (ст. 3). Прописивањем посебног кривичног дјела законодавац је истакао посебну опасност терористичког удруживања и испунио обавезе из међународних докумената. Поред тога, нека кривична дјела, нпр. врбовање и обучавање за вршење терористичких дјела, незамислива су без организованог терористичког дјеловања.

Кривично дјело противзаконито формирање и придруживање страним паравојним или параполицијским формацијама (чл. 162б) састоји се у, супротно Закону о одбрани Босне и Херцеговине или Закону о служби у Оружаним снагама Босне и Херцеговине, организовању, руковођењу, обучавању, опремању или мобилисању појединца или група људи с циљем придруживања, на било који начин, страниј војној, страниј паравојној или страниј параполицијској формацији које дјелују ван Босне и Херцеговине. Поред наведеног, Кривичним законом инкриминисано је и на било који начин придруживање страниј војној, страниј паравојној или страниј параполицијској формацији, обученој, опремљеној или мобилисаној страниј формацији, као и набављање или оспособљавање средства, уклања препреке, стварање плана или договора с другима или врбање другог или предузмете било коју другу радњу којом се стварају услови за директно чињење овог кривичног дјела. Такође, ово кривично дјело може се испољити и јавним, путем средстава информисања, дистрибуирања или на било који други начин упутребљавња поруке јавности, која за циљ има подстицање другог на извршење овог кривичног дјела. Кривичним законом је прописано и блаже кажњавање за учиниоца основног облика овог кривичног дјела који откривањем групе спријечи чињење кривичног дјела или открије групу прије чињења кривичног дјела.

2.1.2. Одредбе о тероризму у Кривичном закону Републике Српске

Кривичним законом Републике Српске у глави кривичних дјела против уставног уређења Републике Српске (Глава XXV) чл. 299 предвиђено је кривично дјело тероризам, које постоји само онда уколико је радња извршења предузета у намјери угрожавања уставног уређења или безбједности државе (ст. 1). Квалификовани облик дјела постоји у случају када је усљед основног облика дјела наступила смрт једног или више лица (ст. 2). С обзиром на то да се ради о кривичном дјелу квалификованом тежом посљедицом, за установљивање кривице учиниоца неопходно је утврдити да је у односу на тежу посљедицу, односно смрт једног или више лица, поступао нехатно.

Међутим, ако је при извршењу основног облика кривичног дјела учинилац умишљајно лишио живота неко лице, постојаће најтежи облик дјела, за који је предвиђена казна затвора најмање десет година или дуготрајни затвор (ст. 3). Под терористичким актом у смислу овог члана, подразумијева се нека од намјерних радњи које, с обзиром на своју природу или околност, могу озбиљно оштетити државу или међународну организацију (ст. 4).

Као и у Кривичном закону БиХ, Кривични закон Републике Српске прописује и кривично дјело финансирање терористичких активности (чл. 301). Дјело врши онај ко на било који начин, непосредно или посредно даје или прикупља средства с циљем да се употребе или знајући да ће се употребити у цјелини или дјелимично за извршење: (а) кривичног дјела из чл. 299 (тероризам) и чл. 300 (узимање талаца); (б) другог кривичног дјела које може проузроковати смрт или тежу тјелесну повреду цивилног лица или лица које активно не учествује у непријатељствима у оружаном сукобу, када је циљ таквог дјела, по његовој природи или околностима, застрашивање грађана или присиљавање органа власти у Републици Српској да нешто учине или не учине.

У Кривичном закону Републике Српске нису прописана посебна кривична дјела која се тичу јавног подстицања на тероризам, регулације за тероризам, обуке за тероризам, као и организовања терористичке групе и укљученост грађана Републике Српске у страним терористичким актима.

2.2. Кривично законодавство и организовани криминал

У Републици Српској и Босни и Херцеговини ове норме су релативно новијег датума. Тако су у Кривичном закону Босне и Херцеговине од 2003. године прописане, како опште (појам злочиначке организације,

организована група људи, и сл.), тако и посебне норме (кривично дјело организовани криминал), које се односе на организовани криминалитет. У наредним годинама, овај правни оквир више пута се мијењао, при чему се најважнија измјена односила на увођење појма групе за организовани криминал 2010. године. У Републици Српској, Кривичним законом 2003. године дефинисани су појмови групе људи, организоване криминалне групе и злочиначке организације, као новији изрази који су у представљању израз потребе за супротстављање организованом криминалитету. Ипак, тек је 2006. године допунама Кривичног закона прописано кривично дјело организованог криминала. Поред тога, уочљиво је да и даље постоје одређене непрецизности, нејасноће и пропусти када је ријеч о нормирању одредаба о организованом криминалитету, што свакако није прихватљиво узимајући у обзир тежину и друштвену опасност организованог криминалитета, као и друге импликације које са собом носе неадекватне кривичноправне инкриминације.

2.2.1. Одредбе о организованом криминалитету у Кривичном закону БиХ

Кривични закон БиХ у глави XXII – Договор, припремање, удруживање и организовани криминал, одређује кривична дјела договора, припремања, удруживања и организованог криминала. Кривичним дјелима из ове главе могу се формирати криминалне организације чији је циљ континуирано вршење кривичних дјела која имају обиљежја организованог криминалитета и која су предвиђена наведеним Кривичним законом. Када је у питању кривично дјело организовани криминал (чл. 250. КЗ БиХ), оно што битно разликује ово дјело од претходних дјела, дакле она *differentia specifica* која их раздваја, јесте то што код инкриминације овог дјела, предузете дјелатности нису остале само на нивоу припремног стадија, већ се прешло на извршење кривичног дјела. Дакле, кривично дело организованог криминала (чл. 250) постоји ако неко учини кривично дјело прописано законом БиХ као припадник групе за организовани криминал (ст. 1) или учини кривично дјело прописано законом БиХ за које се може изрећи казна затвора пет година или тежа казна (ст. 2), односно ако организује или било како руководи групом за организовани криминал (ст. 3) или ако постане припадник групе за организовани криминал (ст. 4) која заједничким дјеловањем учини или покуша кривично дјело прописано законом БиХ, ако за поједино кривично дјело није прописана тежа казна.

Поред наведеног, постоји и могућност да се припадник групе за организовани криминал који открије организацију и њено дјеловање може блаже казнити или у потпуности ослободити од казне (ст. 5).

2.2.2. Одредбе о организованом криминалу у Кривичном закону Републике Српске

За разлику од Кривичног закона Босне и Херцеговине, Кривични закон Републике Српске дефинише организовану криминалну групу, а на различит начин од поменутог закона одређује злочиначку организацију, која је као виши степен криминалног организовања основ појма организованог криминала. Наведена инкриминација нема смисла нити логике, тим прије што егзистира појам организована криминална група, те би сасвим логично било да овај појам конституише кривично дјело организовани криминал. Међутим, за разлику од Кривичног закона БиХ, Кривични закон Републике Српске није посветио посебну главу кривичним дјелима којима се формира криминална организација или припрема вршење кривичних дјела која имају обележја организованог криминалитета, већ је одређене инкриминације које се могу односити на формирање криминалне организације, предвидео у глави тридесет – кривична дела против јавног реда и мира.

Организовани криминал (чл. 383а.) постоји ако неко учини кривично дјело прописано Кривичним законом Републике Српске, као припадник злочиначког удружења, ако за поједино кривично дјело није предвиђена тежа казна, чини кривично дјело организованог криминала (ст. 1). Тежи облик кривичног дјела постоји ако неко као припадник злочиначког удружења учини кривично дјело прописано Кривичним законом Републике Српске, за које се може изрећи казна затвора три године или тежа казна, ако за поједино дјело није прописана тежа казна. (ст. 2).

Посебне инкриминације предвиђене су за организатора злочиначког удружења или учиниоца које било како руководи злочиначким удружењем, које заједничким деловањем учини или покуша кривично дјело прописано Кривичним законом Републике Српске, тако што ће се казнити затвором најмање десет година или дуготрајним затвором (ст. 3). За чланове злочиначког удружења које заједничким дјеловањем учини или покуша кривично дјело прописано Кривичним законом Републике Српске, ако за поједино кривично дјело није прописана тежа казна, предвиђено је кажњавање затвором најмање једну годину (ст. 4). Такође, наведеним чланом предвиђено је да се припадник злочиначког удружења који открије злочиначко удружење, може ослободити казне (ст. 5).

Уколико се изврши пажљива анализа наведених инкриминација у кривичним законима, уочљиво је да постоје сличности и разлике код инкриминација у Кривичном закону БиХ и Кривичном закону Републике Српске. Ако се узме у обзир да су наведени законски прописи

много пута мијењани, укључујући и одредбе о организованом криминалитету, није јасно због чега постоје не само језичке, термилошке, већ и суштинске разлике. Такође, није јасно због чега наведене одредбе нису у потпуности усклађене са Конвенцијом Уједињених нација против транснационалног организованог криминала из 2000. године (Палермо конвенција), као и документима Европске уније, укључујући Оквирну одлуку Европске уније о борби против организованог криминала, од 2008. године.

Евидентно је да је Кривични закон БиХ на систематичнији и прецизнији начин инкриминисао организовани криминал. Такође, није логично ни то што се као критеријум одређивања тежине кривичног дјела чије вршење карактерише групу за организовани криминал узимају кривична дјела за која се може изрећи преко три године или тежа казна. На овај начин, непотребно се шири концепт организованог криминала, а треба имати у виду и одредбе Палермо конвенције у којој су као критеријум тежине кривичног дјела наведена кривична дјела за која се може изрећи казна од најмање четири године или тежа казна. Поред наведеног, постоје и одређене термилошке неусклађености, јер се код групе људи наводи да је то група од најмање три лица, док се код групе за организовани криминал прописује да је то група од три или више лица. Исто тако, код групе је прописано да су лица повезана ради извршења кривичних дјела, док код групе за организовани криминал да дјелују споразумно ради вршења кривичних дјела, што у принципу одговара синтагми „лица која су се удружила“. Поред тога, истим кривичним законима непотребно је дефинисано неколико појмова који се тичу учешћа више лица у извршењу кривичног дјела, (више лица, скупина, група људи, организована криминална група, злочиначка организација), што ствара потешкоће код коришћења наведених појмова.

3. ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА У ОБЛАСТИ КРИВИЧНОГ ПРАВА

Разумије се да свака држава самостално уређује своје кривично законодавство, али при томе треба имати у виду да се она мора придржавати одређених начела међународног кривичног права. То представља израз општег процеса универзализације и хармонизације који у посљедњој деценији представља општу тенденцију која карактерише кривичноправне реформе.

У том смислу, упоредо са кривичноправним одређењем тероризма на нивоу националних законодавстава, проблем тероризма обухваћен је и међународним правом, и то више деценија. Питање тероризма по-

ставља се пред међународно право као питање стварања правних појмова и примене норми које би спречиле неке терористичке акте и ублажиле или отклониле њихове последице по односе субјеката међународног права. Ипак, иако у међународном праву не постоји универзално прихваћена дефиниција тероризма, чини се прихваћеним правило да означити неки акт као „тероризам“ значи тврдити не само да тај акт поседује одређене карактеристике, већ и да се он апсолутно не може оправдати никаквим политичким, филозофским, идеолошким, расним, етничким, верским или другим разлозима. С друге стране, иако се констатује да се тероризмом угрожавају међународни мир и безбједност, а међународноправна документа се доносе управо ради заштите тих вриједности, међународно кривично правосуђе још није надлежно за кривична дјела тероризма. До сада, међународно право је било ограничено на одређивање појединих манифестација тероризма (отмице ваздухоплова, узимање талаца, напад на међународно заштићена лица, атентати, бомбашки напади и др.) кроз међународноправне акте – конвенције. Актуелну структуру међународних антитерористичких правних инструмента чине: универзални споразуми, конвенције који се односе на спречавање и сузбијање међународног тероризма; инструменти који су усвојени на регионалном нивоу; декларације које су омогућиле правни оквир за међународну акцију на превенцији и сузбијању тероризма последњих година; и неки релевантни међународни споразуми, или њихови дијелови. Треба навести да су у последње вријеме конвенције као правно обавезујуће документе за њихове потписнице, замијениле резолуције Савјета безбједности Уједињених нација, као правно обавезне за све државе чланице.

У супротстављању организованом криминалитету на међународном нивоу посебан значај имају међународни акти (конвенције, декларације, препоруке, смјернице, акциони планови, заједничке акције, итд.) који третирају област борбе против организованог криминалитета. Свакако да су у овом смислу најважније активности Уједињених нација. Међу првим документима овог карактера је Конвенција Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанција, из 1988. године, која третира област незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци. Затим, треба истакнути Напуљску политичку декларацију и глобални акциони план у борби против организованог транснационалног криминалитета, од 1994. године, која је искључиво посвећена борби против транснационалног организованог криминалитета, при чему предвиђа, као најефикаснији механизам сузбијања криминалних удружења, одузимање нелегално стечене добити. Ипак, један од најважнијих докумената је Конвенција

Уједињених нација против транснационалног организованог криминалитета (2000), заједно са три додатна протокола (Протокол против кријумчарења миграната копненим, морским и ваздушним путем и Протокол за сузбијање, заустављање и кажњавање трговине људима, нарочито женама и децом), као и Протокол против недозвољене производње и трговине ватреним оружјем, његовим деловима, компонентама и муницијом, од 31. маја 2001, која представља обиман захват у регулисању супротстављања транснационалном организованом криминалитету, на начин који је прихватљив највећем броју земаља. Поред наведеног разнолике су активности Европске уније и Савјета Европе у сузбијању организованог криминалитета, које су посебно изражене након усвајања Лисабонског уговора, којим је омогућена хармонизација у области кривичног права.

4. ЗАКЉУЧАК

Инкриминација и процесуирање тешких кривичних дјела, као што су тероризам и организовани криминал, повезани су са низом отежавајућих околности, а посебно друштвеном опасношћу ових кривичних дјела, усклађивањем одредаба кривичног закона са основним начелима кривичног права, те све већом интернационализацијом у овој области. Због тога, одредбе су често контрадикторне, али могу бити и предмет озбиљних пропуста у кривичном законодавству. Најбољи примјер је погрешна инкриминација страних терористичких бораца као припадника паравојних формација, чиме нису постигнути сврха и циљ увођења навене инкриминације предвиђене Резолуцијом Савјета безбједности Уједињених нација којом се инкриминишту прецизно „страни терористички борци“ и њихово третирање.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Бабић, Милош, *Кривично право – општи и посебни дио*, Правни факултет, Бања Лука 2008;
2. Бејатовић, Станко, „Кривичнопроцесна питања нових метода откривања и истраге кривичних дела организованог криминалитета“, *Организовани криминалитет, стање и мере заштите*, Полицијска академија, Београд 2005;
3. Деренчиновић, Давор, „Сувремени антитероризам на раскрижју – казненоправна реакција vs. ‘Рат против тероризма’“, *Нови обзори сувременог тероризма и анти тероризма*, Правни факултет, Загреб 2007;

4. Ђорђевић, Ђорђе, „Кривичноправни значај организованог вршења кривичног дела“, *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму*, Криминалистичко полицијска академија, Београд 2012;
5. Ђурић-Атанасиевски, Ксенија, „Улога међународног права у сузбијању тероризма“, *Српска политичка мисао* 4/2008;
6. Јаковљевић, Душан, *Тероризам са гледишта кривичног права*, Службени лист, Београд 1997;
7. Коларић, Драгана, „Нова концепција кривичних дела тероризма у Кривичном законнику Републике Србије“, *Crimena (IV)* 1/2013;
8. *Коментари кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини*, Европска комисија, Сарајево 2005;
9. Марковић, Иванка, Бабић, Милош, „Борба против тероризма (кривичноправни аспект)“, *Супротстављање тероризму – међународноправни стандарди и правна регулатива*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука 2011;
10. Стојановић, Зоран, *Коментар Кривичног законика*, Мисија ОСЦЕ у Црној Гори, Подгорица 2010;
11. Стојановић, Зоран, *Кривично право – општи део*, Правна књига, Београд 2009;
12. Стојановић, Зоран, Коларић, Драгана, *Кривичноправно сузбијање организованог криминалитета, тероризма и корупције*, Едиција Crimen, Београд 2014;
13. Томашевски, Катарина, *Изазов тероризму*, НИРО Младост, Београд 1983;
14. Шикман, Миле, *Организовани криминалитет*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука 2011;
15. Шикман, Миле, *Тероризам*, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука 2009.

Правни прописи и документи

1. “Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism” doc. A/RES/49/60, 1994, st. 1; Resolution UN 1373 (2001), 3, i 1566 (2004);
2. Кривични закон Босне и Херцеговине – КЗБиХ, *Службени гласник БиХ*, бр. 03/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 08/10, 47/14, 22/15, 40/15;
3. Кривични закон Републике Српске – КЗ РС, *Службени гласник РС*, бр. 49/03, 108/04, 37/06, 73/10, 70/06, 1/12, 53/12, 67/13;
4. *Naples Political Declaration and Global Action Plan Against Organized Transnational Crime, UN Crime Prevention and Criminal Justice Newsletter* 26–27/1995;
5. Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime (New York, 15 November 2000), http://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf;

6. Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime (New York, 15 November 2000), http://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf;
7. Protocol against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their Parts and Components and Ammunition, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime (New York, 31 May 2001), http://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/255e.pdf;
8. Convention against the Illicit Traffic in Narcotic Drug and Psychotropic Substances 1988, http://unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf;
9. Council Framework Decision 2002/475/JHA of 13 June 2002 on Combating Terrorism, Official Journal of the European Communities, L.164/3, 13 June 2002, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32002F0475>;
10. Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, (CETS No. 196), Warsaw, 16 May 2005, <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/196.htm>;
11. United Nations Convention against Transnational Organized Crime, adopted by the General Assembly of the United Nations on 15 November 2000, http://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf.

Assistant Professor Mile Šikman, LL.D.

College of Internal Affairs, Banja Luka

REFORM OF CRIMINAL LEGISLATION IN COMBATING SERIOUS CRIME IN REPUBLIC OF SRPSKA AND BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary

Serious forms of crime are a term that is more and more used in criminal law reforms. At the same time, this represents one of the most complex issues for at least two reasons: first, the very notion of serious crime is quite questionable and subject to debate on different levels and secondly, criminal incriminations and procedural mechanisms are extremely sensitive areas of criminal and procedural law which encompass serious forms of crime. Moreover, the noted area is under significant influence of the internationalization of criminal law, whereas numerous international legal instruments are treating this issue. In this regard, the paper will present an analysis of the criminal justice response to organized crime and terrorism, as ‘synonyms’ for serious

crimes. This analysis will include the development of norms of substantive and procedural criminal law in the last 20 years (since the Dayton Peace Agreement up to present). Special emphasis will be on the period after adoption of new criminal laws and the Criminal Procedure Code (2003), which introduced not only new sanctions, but also established a new concept of investigative proceedings (for investigations) and introduced a new subjects of criminal proceedings. The above mentioned norms (organized crime, terrorism and crimes related to it, organized crime groups, terrorist groups, etc.), as well as introducing special investigative actions, are the key components of the criminal justice response to serious forms of crime.

Key words: *Criminal law; Criminal procedure; Organized crime; Terrorism.*